Yazar Şamil Demir
Salı, 03 Mart 2009 15:05

Toplum yapısı içindeki farklılıklar ve kişisel farklılıkların giderilmesi çabası tarih boyunca karşımıza çıkan bir süreçtir. Modern topluluk arabuluculuğunun temelleri çok eskilere dayanır ve çoğunlukla geleneklerdeki farklılıklardan ortaya çıkan ayrılmalardan kaynaklandığı görülür. Bu konuda gelişen iki ekol göze çarpar. Birincisi devlet desteğiyle adalet sistemindeki aksaklıkların giderilmesi amacıyla geliştirilen yargı reformu çerçevesinde ele alınan komşuluk adalet merkezleridir. Buradaki amaç uyuşmazlıkların mahkemeye gitmeden çeşitli mahkeme dışı yollarla çözülmesini destekleyerek önceliğin arabuluculuğa verilmesi suretiyle adalet sistemine düşen iş yükünün azaltılmasıdır.

Diğer bir akım da 1960’larda sosyal ve politik hareketlerle, toplumsal farklılıkların mahkemelerin dâhil olmadığı bir şekilde çözülmesi amacı ile ortaya çıkmıştır. İkinci akımla topluluk arabuluculuğunun kişileri ve sorunlarını kucaklayarak verimsiz, sıkıcı ve adil olmayan devlet kurumlarının kontrolünden (özellikle de mahkemelerin) ve denetiminden kurtarmak amaçlanıyordu. Bu akımda da adalete erişim amaçlanıyordu ama buna ulaşmadaki yol ve ilkeleri yargı sistemine dayanan akımdan tamamen farklıydı.

Ancak günümüzde her iki akımın da sürpriz bir şekilde amaçları doğrultusunda büyük ölçüde yakınlaştığı gözlemlenmektedir. Artık hem hâkimler hem de arabulucular topluluk arabuluculuğunun faydalarına inanıyor ve her iki akımın amaç ve çıkarlarının birleştiğini ifade ediyorlar. Bu fikir birliği iki akımın sıkı çalışma bağları kurmalarına ve uyuşmazlık sahiplerine her iki akımdan da fayda sağlanmasına yol açıyor.

Topluluk arabuluculuğuna birçok kaynaktan yönlendirme yapılır. Bunlara örnek olarak yönlendirme sıklıklarına göre mahkemeler, yürütme (erki), devlet ve özel sosyal servis büroları, dini organizasyonlar, okullar ve bireyler gösterilebilir. Bu konuda ABD 'de yapılan araştırmalar yönlendirmelerin yarısına yakınının mahkemelerden yapıldığı sonucunu ortaya koymuştur. Ortaya çıkan bu sonuç mahkemelerle topluluk arabuluculuğu merkezlerinin ortak amaç doğrultusunda sıkı bir işbirliği içinde olduğunun göstergesidir. Bu işbirliğinin en büyük getirisi arabuluculuk hizmetinin sağlandığı alanlarda, diyalog ve müzakere sayesinde akla uygun, yapıcı ve sürdürülebilir çözümlerin elde edilmesidir. Topluluk arabuluculuğu mahkemelere iş yüklerini verimli yönetebilmeleri imkânı da sağlar.

Yazar Şamil Demir
Salı, 03 Mart 2009 15:05

## Topluluk Arabuluculuğu Merkezleriyle (mahkemelerin) birlikte çalışma için planlama

### Mahkemelerle işbirliğinin neden faydalı olacağını belirleme

Topluluk arabuluculuğu merkezleri bireylere, gruplara ve organizasyonlara sorunların çözümünde yapıcı bir süreç sunar. Bu merkezler, yıkıcı olabilen, meydan okumaların ve şiddetin yaşandığı uzun zamana yayılmış mahkeme sürecine alternatif sunar ayrıca insanlara kendi uyuşmazlıklarındaki sorumluluğu üstlenerek, sonuçlarını belirleyebilecekleri ve yönetebilecekleri bir süreç yaşamalarına yardımcı olur. Böylece kişiler ve grupların istek ve ilgileri ve dolayısıyla ilişkileri de korunmuş olur.

Bir mahkeme ile arabuluculuk merkezinin işbirliğinin etkili bir şekilde işleyebilmesi için, merkezlere yollanan davaların arabuluculuğa uygun olması gerekecektir. Bu düşünülmeden yapılacak yönlendirme hem mahkemenin hem de merkezin zamanını alacaktır.

Topluluk arabuluculuğu mahkemelere ölçülebilir birçok faydalar sağlayacaktır. Bunlar söyle sıralanabilir:

- Uyuşmazlık taraflarındaki mahkeme sürecine oranla daha fazla ve sürekli tatmin,
- Arabuluculuk sonucu ortaya çıkan anlaşmalara mahkeme kararlarına olduğundan daha sıkı ve uzun süreli bağlılık,
- Mahkeme süreciyle karşılaştırıldığında çok büyük zaman ve maliyet tasarrufu,
- Arabuluculuğa yönlendirilen davalarda ¾ lük yüksek çözüm oranları,
- Uyuşmazlığın mahkeme dışında çözülmesi nedeniyle duruşma sürecine ayrılan zamanın azalması.

Topluluk arabuluculuğunda gönüllü veya ücretli çalışan arabulucular, ADR destekçileri, program çalışanları, yöneticileri, yönlendiren organizasyonlar ve en önemlisi programdan yararlananların birlikte ve etkili çalışmalarıyla bahsedilen iyi sonuçların ortaya çıkmasında önemli rol oynarlar.

Topluluk arabuluculuğu ABD de aşağıdaki konularda iyi bir şekilde işlemektedir:

- komşuluk,
- aile,
- velayet,
- nafaka,
- boşanma,
- okul devamsızlığı,
- ebeveyn/çocuk,
- akran,
- fail/mağdur,
- küçük suçlarda uzlaşma,
- polis/vatandaş,
- takım,
- tüketici/satıcı,
- küçük dava,
- ticari konularda,
- karşılıksız çekte,
- ev sahibi/kiracı,
- kat mülkiyeti,
- gürültü,
- emlakçılık,
- kamu düzeni,
- çevre,
- tarım,
- yetişkin vasiliği,
- işyeri,
- ayrımcılık,
- insan hakları,
- ehliyet(sizler),
- kültürlerarası,
- Amerikan yerlileri,
- dini gruplar,
- gay/lezbiyen,
- çok taraflı uyuşmazlıklar.

Topluluk arabuluculuğu programlarının tasarımı ve yerine getirilmesi çok ortaklı bir iştir. Mahkeme unsurlarıyla program yöneticileri arasında güven, gizlilik ve uyum sağlanabilmelidir.

**Bir topluluk arabuluculuğu merkezinin sağlayabileceği hizmetler**

Topluluk arabuluculuğu merkezleriyle ortaklık kurulurken mahkeme, merkezin ne tür ADR süreçlerinde hizmet verebileceğini, en uygun dava türlerini belirlemesi gerekecektir. Birçok topluluk arabuluculuğu merkezi ABD'de çok değişik alanlarda hizmet verebilmektedir. Ancak bazı merkezler mağdur / fail diyalogu, aile gibi belirli konulara odaklanmış olabilirler. Ancak büyük oranda arabuluculuk üzerinde odaklanmış olmakla birlikte aşağıda sayılan konularda başarılı sonuçlar elde edebilirler:

- Arabuluculuk
- Barıştırma
- Tahkim
- Fail/ Mağdur diyalogu (fail ile mağdur arasında diyalog kurularak suçtan doğan travmanın azalması amaçlanır)
- Aile tartışmaları (suçtan etkilenen aileler ve çeşitli kesimlerin bir araya gelmesi ile yaşadıkları travma tartışılır ve nasıl onarılacağı ve tekrarının önlenebileceği tartışılır)

**Mahkeme ile topluluk arabuluculuğu merkezi arasındaki yönetimsel ilişkinin belirlenmesi**

Mahkemeler ve topluluk arabuluculuğu merkezlerinin, paylaştıkları uyuşmazlıkları çözme sorumluluğunu yerine getirebilmek için yakın bir şekilde birlikte çalışmaları gerekecektir. Ancak bu süreçte her iki yapı da birbirlerine mahsus farkları iyi kavrayabilmelidir. Mahkemeler tarafları ve yasal temsilcilerini dinleyerek, duydukları hakkında karar verirken, topluluk arabuluculuğu merkezleri uyuşmazlık üzerinde karar verme sorumluluğunu doğrudan doğruya uyuşmazlığın taraflarına bırakır.

Bir topluluk arabuluculuğu merkezi mahkemeleri tamamlayıcı hareket ederken aynı zamanda bağımsız kalmak zorundadır. Merkezler mahkemelerin bir eklentisi olarak değil mümkün olan en iyi şekilde hizmetlerinden yararlanılan ayrı kurumlar olarak değerlendirilmelidir. Organizasyona tabi olan çalışan ve gönüllüler mahkemeler yerine bağımsız merkeze ve doğrudan topluma hizmet etmek isteyeceklerdir. Bu da onları işlerini yaparken yüreklendirecek ve katılım devamlılığı sağlayacaktır. Bağımsızlık merkezlere olan toplum güvenini artırarak uyuşmazlık sahiplerinin çözümde katılımcılıklarını artıracaktır.

Davaların merkezlere yönlendirilmesinde bazı mahkemeler listeledikleri toplum merkezlerine yönlendirme yolunu seçerler. Ancak en etkili yönlendirme yöntemi kurumlar yerine kişilerin yönlendirmesidir. Bu yönlendirme güven açısından daha etkili olabileceği gibi, mahkemelerin bu iş için ayıracağı zamandan da tasarruf etmesine yardımcı olur.

En başarılı topluluk arabuluculuğu merkezleri kar gütmeyen organizasyonların bünyesinde kurulanlardır. Dava veya uyuşmazlık yönlendiren kurumlardan mali destek alan bu organizasyonlar böylece bir toplumsal görevi yerine getirme fırsatı elde ederler.

**İşbirliği olanakları**

Çoğu mahkeme merkezlerle işbirliğine az sayıda ve küçük davaları yollayarak başlar. Böylece hem merkezle bir ilişki kurulmuş hem de işleyişin değerlendirilmesi olanağı elde edilmiş olur. Az sayıda dava ile başlamak merkezlerin zamanla artan iş yüküne göre hazırlık yapmasına da olanak sağlayacaktır. İş birliğine gidilebilmesi için öncelikle mahkeme çevresinde bulunan organizasyonları ve bunların uyuşmazlıkları ele alabilme kapasiteleri, sağlayabilecekleri kalite ve güvenilirliğin değerlendirilmesi gerekecektir. Bir merkezin değerlendirilmesinde en etkili yöntemler şunlar olacaktır:

- Merkezin çalışanlarıyla konuşmak suretiyle yetenek ve güvenilirlikleri ölçülebilir
- Hizmetlerden daha önce yararlananlara memnuniyetleri ve değerlendirmeleri sorulabilir.
- En etki yol ise merkezlerin eğitimlerine ve tanıtıcı toplantılarına katılmaktır.
- Merkez temsilcileriyle davaların yönlendirilmesi konusu görüşülebilir.
- Daha önce yapılmış anlaşmalardan isimleri çıkarılmış örnekler istenebilir.
- Merkez listesindeki gönüllülerle ve liderlerle görüşülebilir.

Eğer mahkeme çevresinde kurulu bir merkez veya organizasyon yok ise, bu amaçlara en yakın organizasyonla irtibata geçilerek tasarım konusunda birlikte çalışma teklifi götürülebilir.

## Hayata geçirme

Yapılacak pilot uygulamalar işbirliğinin tasarımında oldukça yol gösterici olacak, böylece alınan sonuçlara göre topluluk arabuluculuğuna uygun davalara bakmakta olan diğer mahkemelerin da olgunlaşmış çalışmalardan yararlanarak aynı yola başvurması söz konusu olabilecektir.

Çoğu merkez yasal düzenleme olmasa da başarılı sonuçlar alırlar ancak sorumlularının kapsamı ve minimum standartların belirlenmesi açısından yasal düzenleme yoluna da gidilebilir. En önemlisi böylece merkezlere mali olanak sağlanmasının yasal yolları da açılabilir.

## Adr sürecinin kurallarının ve maktu formlarının geliştirilmesi

Mahkemeler ile merkezlerin birlikte hazırlayarak benimsedikleri kurallar hazırlanarak birlikte çalışma için uygun bir rehber oluşturulmalıdır. Bu düzenleme kanunla da yapılabilecektir. Her ne şekilde olursa olsun bu düzenlemeler; gizliliğe, gönüllülüğe, eğitime, staja, arabuluculuğa uygun davalara, arabulucunun hukuki dokunulmazlığına ve mali desteğe işaret etmelidir.

Merkezler çeşitli formlar / broşürler geliştirmelidirler. Bu formların bazıları mahkemelerin onayında kullanılabilecektir. Formlar ve broşürler genellikle şu konuları içerirler:

- Arabuluculuk izin belgesi: arabuluculuk hakkında genel bilgilerin ve taraflara sağlanacak hizmetin kapsamı hakkında bilgiler içerir.
- Taraflarca imzalanacak gizlilik belgesi ( arabuluculuk belgesi ile birlikte de olabilir).
- Giriş formu: tarafların adları, uyuşmazlığın konusunu, irtibat bilgilerini, yönlendiren kişi ya da kurumu, uyuşmazlığın kaynağını, tarafların yakınlık derecesini içeren form.
- Ücret çizelgesi (eğer varsa)
- Arabuluculuk sözleşmesi ve çözüme yönelik anlaşmanın formları
- Tarafların sürece ilişkin değerlendirmeleri doldurabilecekleri form
- Arabulucuların uyuşmazlığın durumu hakkında merkezi bilgilendirmelerinde

kullanacakları formlar

- Arabuluculuğu dışarıdan izleyecek kişilere imzalatılacak kurallara ilişkin anlaşma.
- Mahkemelerin tarafları arabuluculuğa yönlendirmelerine ilişkin mektup örneği
- Ücret sözleşmesi (eğer gerekiyorsa)
- Genel broşürler

Amerikan Barolar Birliği Alternatif Uyuşmazlık Çözümü bölümüne çok çeşitli form ve yazılı kural örneği mevcuttur.

**Mahkeme adr programında eğitimi üstlenmek ve ilerlemesini sağlamak**

Mahkemeden başlayacak ADR programında eğitim için barolar, hâkimler ve genel olarak toplum tarafından gösterilecek çabalar çok önemlidir. Topluluk arabuluculuğu çalışanları, eğitimli gönüllü ADR gönüllüleri bu çabaları göstermede başlıca rolü üstleneceklerdir. Bu konudaki genel eğitim aşağıdakileri de kapsayan birçok yolla başarıya ulaşacaktır:

- Mahkeme personeliyle, merkez görevlileriyle, yargıçlarla, barolarla ve halkla yapılacak genel sohbetler ve ayrıca televizyon programlarındaki konuşmalarla,
- Gazetelerde, magazinlerde, internet sitelerinde yazı yazmak, broşürler, düzenli raporlar hazırlamak yoluyla,
- Arabuluculuk ve diğer ADR yolları ile ilgili gerçek hikâyelerin ve bireysel tecrübelerin, eğitim tecrübelerinin ya da aile bireylerinden birisin yaşadığı tecrübelerin sunumu yoluyla teşvik.

Hakimlerin ve baroların eğitiminde öncelikle arabuluculuğun faydalarından bahsedilerek başlanmalıdır. **Ayrıca arabuluculuk sürecinde avukatlara da roller biçilerek onların arabuluculuğu kullanmaları ve kullanılmasını tavsiye etmeleri sağlanmalıdır.**
Arabulucucular tarafların gerçek ilgi ve isteklerini ortaya çıkarabilecek şekilde eğitilmeli ve eğitimlerinde tarafların pozisyonları karşısında tarafsızlıklarını korumalarını sağlayacak beceriler kazandırılmalı böylece bu arabulucuların katıldığı süreçte, ortaya tarafların kendi kontrollerinde oluşturdukları bir anlaşma çıkmalıdır.
Arabulucuların eğitimdeki kalite onların uzun vadede uygulanabilir anlaşmalar üretilmesine yardımcı olmalarını sağlarken bir yandan da mahkemelere, arabuluculuk için uygun olmayan

işler için harcayabilecekleri yargısal zaman tasarrufu sağlarlar. Avukatların "zorunlu meslek içi eğitim"lerinde arabuluculuk eğitimine de kredi verilmesi sağlanarak avukatların bu eğitimi almaları sayesinde süreç hakkında bilgi sahibi olmaları ile birlikte arabuluculuğun kullanımı konusunda cesur ve istekli davranmaları sağlanabilir.

**ADR programına gidecek davaları seçmek**

**Hangi tür davaların topluluk arabuluculuğu merkezlerine yönlendirileceğinin kararlaştırılması**

Önceki bölümlerde hangi uyuşmazlıkların arabuluculuğa uygun olduğundan bahsedilmişti. Arabuluculuk birçok alanda etkili sonuçlar doğurmasına rağmen bazen arabuluculukla yaratılan, tartışarak sorunları ve yaygarayı ortadan kaldırma yöntemi, her uyuşmazlık için uygun olmayabilir.

Ancak anayasayla ve kanunlarla korunan bazı hakların söz konusu olduğu davaların arabuluculuğa yönlendirilmesi uygun olmayabilir. Bunlara kamu ilgisine konu olmuş ve kamuya açık olması gereken ceza davaları da dâhil olabilir. Ayrıca geçmişinde şiddet yaşanmış olan davalar da arabuluculuğa uygun değildir. Bu durum çoğunlukla aile içi şiddetin olduğu uyuşmazlıklarda söz konusudur.

Tarafların gerçek ilgi ve isteklerini tam manasıyla ifade edemedikleri ya da zorlandıkları karmaşık ve dallanıp budaklanmış uyuşmazlıklar, konuya özel arabuluculuk servislerinin olaya dahil olmasını gerektirebilir. Akli maluliyet ya da zaaf durumunda bir taraf mahkemenin arabuluculuk sürecinde kendisine destek olmasını isteyebilir. Bu durumda mahkemeler süreci kolaylaştıracak kararlar vererek düzenleme yoluna gidebilir.

Mahkemeler ve merkezler bazı izleme mekanizmaları kurarak yukarıdaki karakteristik özellikleri taşıyan davalarda doğru adımlar atılması için zamanında müdahale edebilirler. Ayrıca yürüyen arabuluculuk süreçlerinde yeni yöntemlerin benimsenmesi sağlanabileceği gibi, davanın hala

arabuluculuğa uygun olup olmadığına da bu izleme mekanizması sayesinde karar verilebilir. Ayrıca bu tür davalarda kendini kontrol etmek çok önemli olduğundan tarafların veya arabulucuların katılımcılığı sona erebilir ya da bu işi "gönüllü" arabulucuların yapmasına uygun olmayabilir. Bu nedenle gözleme ekibinin devamlı olarak arabuluculuğun faydalılığını sürdürüp sürdürmediğini takip etmesi ve buna göre durumu yönetmeleri gerekecektir.

**Nasıl davaların yönlendirileceği**

**Yönlendirmeyi kimin yapacağı**

- Çoğu dava mahkemelerce ilk duruşmada gönüllü arabuluculuğa yönlendirilir
- Taraflar arabuluculuk konusunda aydınlatılır.
- Çözümsüzlük halinde en kısa sürede mahkemedeki yargılamaya devam olunur
- Anlaşma halinde de arabuluculuk tutanağı mahkeme tarafından incelenerek bir mahkeme kararına dönüştürülür.
- Bazı durumlarda arabuluculuğa yönlendirme mahkeme arabuluculuğu programı için istihdam edilen "dava yöneticisi" tarafından işin arabuluculuğa uygunluğu programın kriterlerine göre denetlenerek yapılır.
- Ayrıca mahkemeler arabuluculuğa kendiliğinden yönlenmeyi teşvik etmek için ülke çapında düzenleyebilirler, bunlar tv programları ve broşürlerle duyurulabilir, ADR günü ve arabuluculuk haftası düzenlenebilir.

**Davaların tarafların yönlendirilmesinde tarafların rızasının aranıp aranmayacağı**

Arabuluculukta tarafların rızasının aranması arabuluculuğun felsefesinden olan bir unsur olmasına rağmen bazı durumlarda hâkim arabuluculuğa gitmeyi zorunlu kılabilecektir. Ancak tarafların arabuluculuk süreci hakkında bilgilendirildikten sonra kendileri için daha uygun olan süreci tercih etmelerini sağlamak daha iyi bir yol olacaktır.

**ADR sürecinin zamanlanması**

Tecrübeler uyuşmazlığın doğduğu andan itibaren en kısa sürede çözümünün mahkemenin yönlendirmesine göre daha etkili sonuçlar doğurduğunu ortaya koymuştur.

**Tarafsız arabulucular**

**Arabuluculuk hizmetini kimin vereceğinin belirlenmesi**

Arabuluculuk hizmeti bu konuda eğitim almış kaliteli hizmet verebilecek arabulucular eliyle verilmelidir.

Bu tür programlarda eğitimli gönüllüler tarafından dava hakkında içerik bilgisi verilmeksizin taraflara kendi çözümlerini yaratmalarında destek olunmaya çalışılır.

Arabulucuların hukukçu olması gerekmez ve değişik mesleklerden gelmeleri mümkündür. Önemli olan taraflara kendi çözümlerini üretmekte yardımcı olabilmeleridir.

Topluluk arabulucularının başarılarının diğer uyuşmazlık çözümü uzmanlarına göre daha fazla olduğunu tespit eden araştırmalar şaşırtıcı olmuştur. Bu başarıda kısa eğitimin arkasından gelen devamlı eğitimlerin ve gönüllü bir şekilde devam ettirilen birçok arabuluculuk sürecinin beraberinden ustalaşmayı getirmesi ve toplam eğitim saatlerinin her halükarda normal

arabulucuların eğitiminden fazla olması sebep gösterilmektedir.

Mahkeme yönlendirmeli arabuluculuğun başarısında topluluk arabuluculuğunun sağladığı itibarın çok büyük katkıları olmuştur. Uyuşmazlık taraflarının da bu arabuluculara olan güveni ve arabulucular tarafından sağlanan adalet hissi memnuniyetleri artırmış ve bu durum birçok araştırmayla da teyit edilmiştir.

**Arabulucuların yetkinlikleri ve performanslarının gözlenmesi**

Topluluk arabulucuları iyi eğitimli kişilerdir. Çoğunluğunun mesleki arka plana sahip gönüllüler olması da bunda etkili olmaktadır. Genellikle arabuluculukta uzmanlaşmak isteyen avukat ve çeşitli meslek sahiplerinin gönüllü arabuluculukları söz konusu olduğundan başarı yüksektir.

Gönüllülük arabulucu olmakla gerçekten ilgilenmenin bir sonucu olduğundan bu arabulucuların arabuluculuk bilgileri ve baş edebildikleri işler diğerlerine göre daha niteliklidir.

**Arabulucuların gönüllü ya da ücretli olmaları**

Topluluk arabulucularının amacı insanlara yardım etmek yanında kendini geliştirmek de olabilmektedir. Merkezlerin gönüllüleri seçmelerinin esas sebebi de budur. Böylece hizmetlerin devamı da daha az maliyetle sağlanır.

Ancak bazı karışık ve özel hallerde topluluk arabulucularının ücret aldıkları durumlar vardır. Bunlar velayet, boşanmış çiftlerin çocukları görme zamanlarının belirlenmesi ve çok tarafları

uyuşmazlıklar olabilir.

**ADR Süreci**

**Arabuluculuk oturumlarına kimlerin katılacağı**

Arabuluculuk sürecine taraf olan her birey katılabileceği gibi avukatları da katılabilir. Bazı durumlarda taraflar süreci kendi aralarında görüşerek halletmek istemelerine rağmen avukatlar da sürece katılmak isteyebilirler.

**Her davaya uygun arabulucuların seçimi**

Seçimi arabulucuların mesleklerine tecrübelerine ve kredilerine ve zamanlarının uygunluğu gibi birçok ölçütü değerlendirerek merkezler belirleyecektir. Çoğu merkez aynı zamanda "yardımcı arabuluculuk" (co-mediator) kurumunu da benimsemiştir. Bu hem arabulucuların yardımlaşmaları hem de gözlem yoluyla arabuluculuk tecrübesinin kalitesinin artmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca olayın iki arabulucunun dikkatiyle ele alınması da arabulucuların yeteneklerinin birbirini tamamlamasını sağlamaktadır.

**Arabulucuların ne kadar otoriteye sahip olacağı**

Arabulucuların sürecin sonunda çıkacak sonuç hakkında hiçbir hâkimiyetleri bulunmaz. Uyuşmazlığın çözümü tarafların kendi becerileriyle ilgili olacaktır. Çoğu arabuluculuk modelinde arabulucu sadece süreci yönetir.

**Arabuluculuk oturumlarının planlanması**

Arabuluculuk oturumlarının takvimini arabulucuların durumlarında göre merkez belirleyecektir. Mahkeme yönlendirmeli arabuluculuklarda ise duruşmadan önceki bir tarihte tarafların katılımıyla gerçekleşir. Çoğu merkez oturumları tarafların ve arabulucuların daha müsait olduğu akşam saatlerinde gerçekleştirir.

**Anlaşma metninin hazırlanması**

Anlaşma metinleri çoğunlukla tarafların kendi ifadeleriyle arabulucu tarafından kaleme alınır ve imzalatılmadan önce taraflara teslim edilir.

**Mahkemeyle birlikte sonuç raporlarının doldurulması**

Mahkemeler ve ortaklık kurdukları merkezler arabuluculuk sonucunda çıkacak anlaşma sonrasındaki sürecin işletilmesi konusunda birlikte çalışmalıdırlar. Bazı uyumazlıklarda davanın geri çekilmesi ve affetme ve tazminat ödenmesinin düzenlenmesi gerekirken, bazılarında da varılan anlaşmanın hâkime sunulması ve bunun mahkeme kararına dönüştürülmesi söz konusu

olabilecektir. Ancak bu süreç yargılama sistemlerine göre farklılıklar arz edecektir.

Arabuluculuk sürecinin sonunda mahkemeye sağlanan bilgi uyuşmazlığın çözümlendiği veya çözümlenemediği veya çözümlendiyse sadece mahkemenin kararına esas alabileceği anlaşma şartları, ya da arabuluculuk anlaşmasının tam metni olabilecektir. Bu yapılırken topluluk arabuluculuğu programının esasları ve ülkenin yargılama sistemi, mahkemeye sunulacak bilginin kapsamını belirleyecektir. Uyuşmazlık taraflarının, arabuluculuk sonucunda elde ettiklerinin yasal statüsü ve etkilerini anlamaları zorunludur.

**Arabuluculuğun nerede gerçekleşeceğinin belirlenmesi**

Merkezler arabuluculuk oturumlarını çoğunlukla kendi ofislerinde ya da tarafların her ikisine de uygun olabilecek yerlerde yapabilirler. Pratikte pek de tavsiye edilmemesine rağmen bazı arabuluculuk oturumları mahkeme binasında da yapılabilmektedir. Oturumlarım mahkeme de yapılması zaman tasarrufu açısından iyi olabilir ama tarafların gönüllü katılımında düşüşe yol açabilir. Çünkü mahkemede görülen arabuluculuk taraflarda sürecin yasal statüsü açısından kafa karışıklıklarına yol açar. Araştırmalar mahkemede yapılan arabuluculuklarda tarafların hâkim karşısına çıkacaklarını sandıklarını ortaya koymuştur.

**ADR programının kalitesinin sağlanması**

**Arabuluculuk sürecine ve arabuluculara rehberlik edecek etik standartların belirlenmesi**

Topluluk arabuluculuğunun yüksek etik standartlar gerektirmesi bunun hem mahkemelerce hem de merkezlerce belirlenmesi ve tabi olunması durumunu doğurmuştur. Bu nedenle merkezler birlikte çalışacakları arabulucuların, ABD 'deki üç ana ADR organizasyonunun 1994 yılında

benimsediği, *Arabuluculuğun Yürütülmesindeki Model Standartlar*a tabi olmalarını istemektedirler.

**Arabuluculuk hizmetinin kalitesinin gözlenmesi**

Her düzeydeki arabuluculuk programının mahkeme ve arabuluculuk merkezlerinin işbirliğinin ve bu birlikteliğin unsurları olan hâkimler, merkezler, arabulucular mahkeme görevlileri ve yönlendirenler açısından ölçülmesi gerekecektir. Verimliliği ölçmenin birçok yolu vardır, ancak bunlardan hiçbiri işler bir arabuluculuk sürecinin yararlarını artırmada yeterince etkili olmayacaktır. Ancak mahkeme yönlendirmeli arabuluculuğun faydaları üzerinde düşünmek kalite konuda fikir geliştirmemize yardımcı olabilir:

- Yargılama sürecini kısaltmak
- Yargısal kaynaklardan tasarruf (para, zaman, duruşma vs.)
- Davanın taraflarında yüksek tatmin sağlamak
- **Avukatlarda yüksek tatmin sağlamak**
- Vatandaşlara kendi uyuşmazlıklarını çözme konusunda yetki vermek
- Baroları ve kamuyu adaletin yönetimine dahil etmek
- Etkili ve verimli arabuluculuk hizmeti sağlamak

Merkezlerin düzenli olarak üzerinde çalıştıkları arabuluculuk vakalarının durumu hakkında istatistik çalışması yapmaları etkinliğin takibinde faydalı olacaktır. Toplu sonuçları görmeyi amaçlayan böyle bir çalışmayla, anlaşmayla son bulan arabuluculuk, anlaşma yapılmadan yapılan arabuluculuk sayısı, kısmi anlaşma, arabuluculuğu reddetme, bir ya da iki tarafın birden katılmayı reddetmesi sayısı, uyuşmazlıkların çeşitleri, tarafların arasındaki ilişkinin türleri, arabuluculuktan yararlananların sayısı, üzerinde anlaşma sağlanan toplam parasal değer, toplam oturum sayısı, uyuşmazlık yönlendiren diğer kurumlar veya kişiler raporlanarak, böyle bir değerlendirme sonucunda alınması gereken önlemler ve atılması gereken adımlar tespit edilebilir.

**Arabuluculuk sürecinde çıkabilecek sorunların ele alınacağı prosedürün oluşturulması**

Mahkemeler ve merkezler birlikte çalışma yapmanın kurallarını belirlemekle kalmayıp aynı zamanda arabuluculuk sırasında çıkabilecek şikâyetler için de "şikâyet çözümü mekanizması" oluşturmalıdır. Şikâyetlerin imzalı ve gizli olarak, kurulacak sisteme göre mahkeme ile merkezin anlaşmalarıyla oluşmuş icra kuruluna veya çalışma kuralları oluşturulurken tespit edilmiş kişi ya da kuruma iletilebilmelidir. Bu süreç mahkeme ile merkezin çalışmalarını düzenleyen kurallar içinde düzenlenerek ilgili her tarafın böyle bir durumla karşılaşılması halinde sürecin nasıl işleyeceği ile ilgili tam bilgisi olmalıdır.

Bu konudaki en büyük sorumluluk merkeze ait olmakla birlikte, merkezi seçen mahkemelerin ve diğer yönlendirenlerin de hizmetin kalitesinde sorumlulukları vardır. Özellikle kar gütmeyen organizasyonlarda yönetim kurulunun sorumluluğu çok fazladır. Ancak ABD' deki topluluk arabuluculuğu merkezlerinden çok az şikâyet gedildiği de burada ifade edilmelidir.

**Arabuluculuk programına mali kaynak sağlanması**

Her ne kadar Topluluk adr programları gönüllülerin omuzlarında yürüse de bu organizasyonlarım minimum yönetim giderleri için bile mali kaynağa ihtiyaçları vardır. Bu kaynaklar çeşitli şekillerde temin edilebilecektir. Ancak çoğunlukla bu kaynak adalet teşkilatı bütçesinden, yerel yönetimlerden, sosyal servis bürolarından, çocuk bürolarından, okullardan, barolardan ve diğer kaynaklardan sağlanmaktadır.

**Sonuç**

Yazar Şamil Demir
Salı, 03 Mart 2009 15:05

ABD’de topluluk arabuluculuğunun ülke çapında etkin bir şekilde işlediği gözlemlenmektedir. Bu hizmetlerin gelişmesi kalite, güven ve devamlı değerlendirmeye bağlıdır.

Başarıda merkez ve mahkemeler ve diğer uyuşmazlık yönlendirenlerle olan karşılıklı güven ilişkisinin çok büyük önemi vardır. Güvenin gelişmesinde tarafların dâhil olacakları geliştirme ve tasarım sürecinin büyük önemi vardır. Sürece hâkimlerin yaklaşımın çok büyük katkısı olacaktır. Tecrübeler hâkimler tarafından çeşitli gruplara yapılan birlikte çalışma tekliflerinin çoğunlukla kabul edildiği sonucunu ortaya koymuştur.

*** Bu çalışma, Amerikan Barolar Birliği ‘nin Amerikalı Hakimler için hazırladığı “ADR Handbook for Judges” (Hakimler için Alternatif Uyuşmazlık Çözümü El Kitabı) isimli eserin 237 ila 253 sayfaları arasında yer alan, Timothy Hedeen ve Mark Collins tarafından kaleme alınan, “Community Mediation” başlıklı makalenin özetlenmesi suretiyle hazırlanmıştır.**

//